

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ РІВНЯ САМООЦІНКИ НА ОБРАННЯ ЖАНРУ ЖИВОПИСУ

FEATURES OF THE INFLUENCE OF A LEVEL OF SELF-ESTEEM IN THE CHOICE OF GENRE IN PAINTING

У статті розглядаються особливості впливу рівня самооцінки на обрання жанру живопису. Проводиться аналіз теоретико-методологічних робіт і визначення основних підходів до проблеми прояву самооцінки та процесу сприйняття мистецтва. Сучасна психологічна наука підкреслює важливість естетичного розвитку для всебічного розвитку особистості кожної людини. Своєю чергою самоповага – необхідний елемент душевної гармонії людини. Для збереження й підтримання душевної рівноважності, гармонії особистості вкрай необхідним є збереження й підтримання почуття власної гідності. Потреба в підтримці й збереженні почуття власної гідності найтіснішим чином пов'язана з визначенням, яке дає особистість сама собі, тобто з самооцінкою. Впродовж певного часу в психологічній науці відзначається глибокий зв'язок між розвитком психологічних особливостей особистості та сприйняттям мистецтва. Саме тому в статті зроблено акцент на тому, що розвитку культурної особистості й загалом суспільства сприяє певна сформована база оцінок себе та свого життя. Проведено опитування студентів першого курсу, які навчаються на факультеті хімії та фармації, а також студентів факультету психології та соціальної роботи. Вибірка складалась із 45 респондентів (жінок і чоловіків) у віці від 18 до 25 років. Склад й обсяг вибірки дав змогу фіксувати показники розвитку рівня самооцінки студентів, а також особливості їхніх уподобань у живописі.

Основну увагу приділено дослідженню зв'язку між різними рівнями самооцінки й обранням таких жанрів живопису, як відродження, бароко, класицизм, імпресіонізм, сюрреалізм й абстракціонізм. У статті розглянуто, як проявляється вплив середнього рівня самооцінки на вибір жанрів (відродження, класицизм, імпресіонізм й абстракціонізм). Описано вплив високого рівня самооцінки на вибір сюрреалізму. Зроблено висновок, що жанр бароко можуть обирати особистості з різним рівнем самооцінки. Проведено аналіз впливу оцінок таких якостей, як здоров'я, розумові здібності, характер, авторитет, уміння, зовнішність, впевненість, на вибір певних жанрів живопису.

Ключові слова: рівень самооцінки, жанри живопису, сприйняття мистецтва, культурний розвиток, особливості впливу.

The article considers the peculiarities of the influence of the level of self-esteem in the choice of a certain genre in painting. The analysis of theoretical and methodological works is carried out and the basic approaches to a problem of display of self-estimation and process of perception of art is identified. Modern psychological science emphasizes the importance of aesthetic development for the comprehensive one of the personality of each person. In turn, self-esteem is a necessary element of human mental harmony. It is extremely necessary preserve and maintain a sense of self-worth for is preserve and maintain a mental balance, a harmony of personality. The need of the support and preserve self-worth is most closely linked to the definition that a person gives to himself, that is, to self-esteem. Given the above, for some time in psychological science there is a deep connection between the development of psychological features of the individual and the perception of art. That is why the article emphasizes that the development of cultural personality and society in general is facilitated by a certain formed base of assessments of themselves and their lives. The survey of first-year students studying at the Faculty of Chemistry and Pharmacy, as well as students of the Faculty of Psychology and Social Work was conducted. The sample consisted of 45 respondents (women and men) aged 18 to 25 years. The composition and volume of the selected sample allowed to record indicators of the self-esteem development of students, as well as the peculiarities of their preferences in painting.

The main attention is paid to the study of the correlations between different levels of self-esteem and the choice of such genres of painting as: Renaissance, Baroque, Classicism, Impressionism, Surrealism and Abstractionism. The manifestation of influence of the average level of self-esteem on the choice of genres: Renaissance, Classicism, Impressionism and Abstractionism is considered in the article. The influence of a high level of self-esteem on the choice of the Surrealism genre is described. It is concluded that the Baroque genre can be chosen by individuals with different levels of self-esteem. The analysis of the influence of assessments of such qualities as: health, mental abilities, character, authority, skills, appearance, confidence to the choice of relevant genres in painting is conducted.

Key words: level of self-esteem, genres in painting, perception of art, cultural development, features of influence.

УДК 159.923.2: 75.04
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.15.28>

Мартинюк Ю.О.

к.психол.н.,
старший викладач кафедри загальної психології та психології розвитку особистості
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Постановка проблеми. Ідеї гуманізації всіх сфер буття людей є актуальними для такого складного тимчасового періоду, який переживає сьогодні сучасне українське суспільство. Оскільки розвиток суспільства є похідним від розвитку людини, ефективність перетворень

в економіці й соціальному житті в першу чергу залежить від гуманістичної орієнтації всіх цих перетворень. Гуманістичні ідеї, що проголошують головною цінністю саме людину, яка самоактуалізується й гармонізує свої відносини зі світом, простежуються й у сучасних

психологічних концепціях. Останніми роками актуальною стала ідея про визначальну роль активності особистості у власному розвитку. Натепер системоутворювальним ядром індивідуальності є самооцінка особистості, яка багато в чому визначає життєві позиції людини, рівень її домагань, усю систему оцінок. Кожна особистість є творцем власної біографії, залежить від свого минулого, що безпосередньо й опосередковано впливає на сьогодення.

Одним з основних завдань суспільства, що постають перед системою сучасного виховання й освіти, а отже й перед психологічною наукою, є формування культури особистості. За своєю природою сутність мистецтва є глибоко гуманістичною, оскільки в центрі його інтересів завжди стоїть людина, тому що живопис – це особлива мова, яка вироблена й розвинена людством за багатовікову історію свого існування. Отже, актуальність теми дослідження також пов'язана з тим, що на тлі великої кількості досліджень самооцінки особистості в цілому проблема ролі самооцінки у формуванні переваг у живописі, особливо з психолого-педагогічної позиції, зовсім ігнорувалася.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Термін «самооцінка» в психологічній літературі тлумачиться як складна система, що визначає характер самоствавлення індивіда й містить загальну самооцінку, яка відображає рівень самоповаги, цілісне прийняття чи неприйняття себе, і парціальні, приватні самооцінки, що характеризують ставлення до окремих сторін своєї особистості, вчинків, успішності в окремих видах діяльності.

Згідно з цим визначенням є два полюси самооцінки: висока самооцінка (як самоповага) й низька (коли людина дорікає, засуджує себе за якісь проступки). У випадку формування низької самооцінки особистість оцінює себе необ'єктивно, її думка про себе різко розходиться з тією, яку мають про неї інші. Така самооцінка може бути завищеною й заниженою. За неадекватно заниженої самооцінки особистість оцінює себе нижче, ніж реально можливо. Надмірно низька самооцінка може свідчити про розвиток комплексу неповноцінності, невпевненості в собі, відмови від ініціативи, байдужості, самозвинувачення й тривожності [3, с. 3].

Теоретичний аналіз особливостей уподобань жанрів художнього мистецтва показав: під час вибору жанру активізуються сліди минулого досвіду особистості, тому один і той самий предмет може по-різному сприйматися різними людьми. За цього підходу суб'єктивні аспекти ставлення визначаються індивідуальними особливостями (рівнем самооцінки, наприклад), притаманними цій людині.

Н.Н. Волков, вивчаючи питання про зовнішні і внутрішні умови сприйняття мистецтва в контексті реальної людської практики,

однією з необхідних умов повноцінного сприйняття визначив «розуміння мови живопису». На думку Н.Н. Волкова, в процесі первинного сприйняття твору мистецтва домінує момент несподіванки, новизни, тому в процесі формування стійких переваг велике значення матимуть очікування особистості та її власна самооцінка [2, с. 83].

Отже, саморозвиток людини, в першу чергу її культурний розвиток, неможливий без сформованих у неї уявлень про себе, оскільки, маючи реальну оцінку власних зовнішніх і внутрішніх особливостей (почуттів, думок, вчинків і дій), людина може засвоювати певні зразки культурної поведінки в людському суспільстві. Це обумовлює актуальність дослідження особливостей впливу рівня самооцінки на вибір жанру живопису.

Учені, вивчаючи підходи до вирішення проблеми вподобань особистістю стилів художнього мистецтва, досліджували процес виховання й розвитку її самооцінки.

В.Б. Абдрахманова вважала, що, в межах особистісного підходу, самооцінка є особливою частиною розвитку самосвідомості, певним оцінним ставленням до себе, своїх здібностей, продуктів діяльності. Зауважимо, що Е. Нойман розглядав процес взаємодії особистості та творів мистецтва як пізнання духовної субстанції, яка безпосередньо сприймається людиною на рівні самосвідомості [6, с. 10–11].

У межах діяльнісного підходу дослідження самооцінки найважливішими факторами генезису особистості А.І. Сілвестрі названо спілкування з оточенням і власну діяльність суб'єкта. На думку О.М. Малюкова, на особливості вибору певного жанру мистецтва впливає усвідомлення своїх переживань і свого життєвого досвіду, власної діяльності [8, с. 22; 9, с. 63].

Р. Бернс розглядав самооцінку в структурі «Я-концепції», яка пов'язана з самооцінкою як сукупністю установок «на себе», є сумою всіх уявлень індивіда про самого себе і визначається як сукупність усіх уявлень індивіда про себе, пов'язаних з їхньою оцінкою [4, с. 35]. В рамках структурно-цілісного підходу П.П. Блонський відзначав, що сприйняття мистецтва є комплексним психічним феноменом, що являє собою складну структуру, у якій взаємодіють результати перцептивних й інтелектуальних, репродуктивних і творчих актів [7, с. 47].

З. Фрейд, відповідно до функціонального підходу досліджуючи самооцінку, пов'язував її з функцією «супер-его» [13, с. 462]. На думку О.А. Соломенікової, сприйняття мистецтва – це процес формування цілісного сприйняття й правильного розуміння прекрасного в мистецтві й суспільстві [12, с. 5].

В рамках динамічного підходу С. Куперсміт розглядав самооцінку як своєрідну осо-

бистісну рису, зміни від ситуації до ситуації й навіть від віку до віку [3, с. 8]. Згідно з цим П.В. Сімонов, досліджуючи ставлення до мистецтва, вважав, що мистецтво – це процес багатовікового розвитку, де людство «здійснює експеримент з пізнання самого себе». На думку вченого, особливості ставлення до мистецтва сприяють вихованню самосвідомості, вихованню особистості відповідно до її природи та природи унікального предмета духовної діяльності людини [10, с. 9].

Д.К.С. Антеро у своїх дослідженнях згідно з психопатологічним підходом розглядав самооцінку як показник психічного здоров'я людини як особистості. Психопатологічний підхід до сучасного мистецтва свідчить, що художня продукція нижчого рівня позбавлена художньої цінності, але створений художником на вищому рівні психічної діяльності художній твір значно вирізняється своєю багатою фантазією, композицією й технікою виконання. Тому навіть за великої схожості ми завжди відрізняємо мистецтво хворого від твору художника-сюрреаліста [1, с. 7; 5, с. 32].

Для роботи над статтею застосовано теоретичні методи (індукція, абстрагування, узагальнення, систематизація) й емпіричні (метод психологічної діагностики та методи математичної обробки даних – описова статистика, кореляційний аналіз). У межах методу психологічної діагностики використовувалися такі методики: діагностики рівня самооцінки особистості Г.Н. Казанцевої, методика Дембо – Рубінштейн для дослідження рівня самооцінки особистості (автори Т. Дембо і С. Рубінштейн), тест-опитувальник «Визначення рівня самооцінки» С.В. Ковальова, авторська анкета для вибору жанру живопису (відродження, бароко, класицизм, імпресіонізм, сюрреалізм й абстракціонізм).

Постановка завдання. Мета дослідження – розкрити особливості впливу рівня самооцінки у виборі жанру живопису; на основі аналізу теоретико-методологічних робіт визначити основні підходи до проблеми самооцінки особистості та сприйняття мистецтва; виявити особливості впливу рівня самооцінки у виборі жанру живопису.

Виклад основного матеріалу дослідження. Встановлено зворотний кореляційний зв'язок між середнім рівнем розвитку самооцінки й вибором у живописі жанру відродження (на рівні $p < 0,05$). Тобто за збільшення негативного впливу цього рівня самооцінки респонденти не вибиратимуть картини жанру відродження. Егоїзм, байдуже ставлення до точки зору або думки інших, переоцінка власних сил потурають принципам епохи відродження і тому не сприяють вибору цього жанру в живописі. І навпаки, позитивний вплив рівня самооцінки, а саме впевненість у собі, спри-

ятиме вибору в живописі жанру відродження, періоду гуманізму.

Водночас було встановлено прямий кореляційний зв'язок між шкалою «Здоров'я» й вибором у живописі жанру відродження (на рівні $p < 0,05$). Тобто чим вище респонденти оцінюють своє здоров'я, тим імовірніше вони виберуть картини жанру відродження. Отже, респонденти, які вибирають в живописі жанр відродження, оцінюють своє здоров'я за ситуацією або навіть заперечують наявні хвороби.

Слід зазначити, що встановлено зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «Впевненість» і вибором живописного жанру відродження (на рівні $p < 0,05$). Тобто чим більше упевнені в собі респонденти, тим рідше вони вибиратимуть картини жанру відродження. Отже, якщо респонденти завищують рівень своїх навичок, умінь і здібностей, своєї зовнішності та рис характеру, вони не схильні вибирати в живописі жанр відродження. Оскільки в основі цього жанру – принцип гуманізму, утвердження гідності й краси, розуму й волі, творчих сил реальної, а не ідеальної людини.

Своєю чергою зворотний кореляційний зв'язок виявлено між середнім рівнем розвитку самооцінки та вибором у живописі класицизму (на рівні $p < 0,01$). Тобто чим більше у респондентів сформована адекватна самооцінка, тим менше вони вибиратимуть картини жанру класицизму. Адекватне уявлення про своє місце в суспільстві, приймання своїх почуттів і якостей характеру, його плюсів і мінусів впливатиме на обрання цього жанру респондентами. Оскільки в класицизмі особисте підпорядковувалося загальному, пристрасті – розуму, обов'язку, верховним інтересам громадськості, законам світобудови, чесною вважалася стійкість перед мінливістю буття й жорстокістю долі.

Отримані дані свідчать, що є зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «Здоров'я» та вибором у живописі класичного жанру (на рівні $p < 0,05$). Тобто чим вище респонденти оцінюють своє здоров'я, тим менше вони схильні вибирати картини в жанрі класицизму. Отже, респонденти, які вважають, що мають міцний імунітет, добре почуваються й рідко хворіють, тобто більше схильні спиратися на відчуття й емоції, ніж на зважені докази, не вибиратимуть у живописі класицизм, оскільки цей жанр виявляє стрункість і логічність самої світобудови.

Необхідно зазначити, що встановлено прямий кореляційний зв'язок між шкалою «Зовнішність» і вибором у живописі класичного жанру (на рівні $p < 0,01$). Тобто чим вище респонденти оцінюють свою зовнішність, тим більше вони схильні обирати картини в жанрі класицизму. Отже, респондентам, які задоволені своєю зовнішністю, загалом вважають себе вродливими, подобаються картини кла-

сичного жанру. Оскільки в класицизмі в кожному явищі розпізнаються лише істотні, типологічні риси, а випадкові, індивідуальні ознаки відкидаються.

Установлено значущий прямий кореляційний зв'язок між середнім рівнем розвитку самооцінки й вибором у живописі жанру «імпресіонізм» (на рівні $p < 0,01$). Тобто чим реалістичніше буде оцінка можливостей і умінь у контексті вимог ситуації, реальної картини того, що відбувається, й очікувань інших людей, тим частіше вибиратимуться картини жанру імпресіонізм. Варто зазначити, що був установлений зворотний кореляційний зв'язок між низьким рівнем розвитку самооцінки й обранням імпресіоністичного жанру в живописі (на рівні $p < 0,05$). Оскільки цей стиль художнього мистецтва демонструє, що необхідно цінувати реалістичність виражених відчуттів, внутрішній стан особистості, атмосферу, глибину, то респонденти, які сумніваються у своїй привабливості, можливостях, бояться неприйняття людей, не схильні до вибору в живописі жанру імпресіонізму.

Дані дослідження демонструють, що є зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «Вміння» й обранням у живописі імпресіонізму (на рівні $p < 0,05$). Тобто чим вище респонденти оцінюють свої вміння, тим рідше вони вибиратимуть у живописі імпресіонізм. Оскільки цей жанр має на меті ділитися почуттями зі споглядальником твору, вплинути на нього, респонденти, які орієнтовані на продуктивну, цілеспрямовану й результативну діяльність, не вибирають картини в жанрі імпресіонізму.

Установлено зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «розумові здібності» й вибором у живописі жанру імпресіонізму (на рівні $p < 0,05$). Тобто чим вище респонденти оцінюватимуть свої розумові здібності, тим рідше вони вибиратимуть у живописі імпресіонізм. Оскільки в імпресіонізмі акцент робиться на витончені особисті враження та спостереження мінливих миттєвих відчуттів і переживань, респонденти, які мають високий рівень інтелекту, спираються на раціональні доводи, а не на почуття, не схильні вибирати картини в жанрі імпресіонізму.

Отримані дані свідчать про те, що встановлено прямий кореляційний зв'язок між середнім рівнем розвитку самооцінки й вибором у живописі жанру абстракціонізму (на рівні $p < 0,05$). Тобто респонденти з середнім рівнем розвитку самооцінки схильні обирати картини абстрактного жанру. Оскільки абстрактне мистецтво привчає людину до філософського способу життя, респонденти, які його вибирають, правильно співвідносять свої можливості та здібності, досить критично ставляться до себе, вміють прогнозувати ставлення оточення до результатів своєї діяльності.

Згідно з результатами дослідження було встановлено прямий кореляційний зв'язок між шкалою «Здоров'я» й обранням у живописі абстракціонізму (на рівні $p < 0,05$). Тобто чим вище респонденти оцінюють своє здоров'я, тим імовірніше вони вибиратимуть картини абстрактного жанру. Оскільки головне прагнення абстракціонізму – висловити невимовне, передати відчуття єдності душі й матерії, всесвіту, космосу, респонденти, які вважають, що перебувають у стані повного фізичного, душевного й соціального благополуччя, вибирали в живописі саме цей жанр.

Установлено зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «Зовнішність» й обранням у живописі абстракціонізму (на рівні $p < 0,01$). Тобто чим вище респонденти оцінюють свою зовнішність, тим менше вони схильні вибирати картини цього жанру. Оскільки філософсько-естетична основа абстракціонізму – ірраціоналізм, відхід від ілюзорно-предметного зображення, абсолютизація чистого враження й самовираження, якщо респонденти задоволені своїми фізичними даними, не вважають себе вродливішими за інших, вони вибирають абстрактні картини.

Слід зазначити, що встановлено зворотний кореляційний зв'язок між високим рівнем розвитку самооцінки й вибором у живописі сюрреалізму (на рівні $p < 0,05$). Тобто в разі переходу високої самооцінки до неадекватно високої самооцінки зменшуватиметься коефіцієнт імовірності вибору сюрреалістичних картин. Оскільки головна мета цього жанру – встановлення взаємин людського розуму з навколишньою дійсністю, респонденти з високим самолюбством і розвиненим почуттям власної гідності, які критичні по відношенню до себе й поважають себе за заслуги й досягнення, вибирають картини сюрреалістичного жанру.

Було встановлено, що на вибір у живописі жанру сюрреалізму не впливає те, як оцінюють респонденти своє здоров'я, розумові здібності, характер, свої вміння, зовнішні дані, авторитет серед однолітків і загальну впевненість у собі. Це пов'язано з тим, що для цього жанру важливим є звільнення від панування раціонального мислення, використання оптичних ілюзій і парадоксальне поєднання форм.

Є прямий кореляційний зв'язок між шкалою «Вміння» й вибором живописного жанру бароко (на рівні $p < 0,05$). Тобто чим вище респонденти оцінюють свої вміння, тим більше вони вибиратимуть жанр бароко в живописі. Отже, високий рівень засвоєння виконання якоїсь дії, можливість пристосування сформованих навичок і знань у різних видах діяльності, висока продуктивність і ефективність сприяють формуванню уподобань у живописі творів жанру бароко. Це пов'язано з тим, що головною тенденцією цього жанру було життєствер-

джувальне сприйняття дійсності, вираження просвітницької тематики, пишнота, парадність, яскравість кольорів, контрастність.

Таким чином, рівень самооцінки є важливим у виборі жанру в живописі. Людина з низькою самооцінкою схильна вибирати в живописі жанри, які звеличують людину, зображують у найкращому світлі. Людина з високим рівнем самооцінки найчастіше вибиратиме картини в жанрі «сюрреалізм», оскільки не боїться бути незрозумілою або чимось відрізнятись від інших. Найчастіше люди з середнім рівнем самооцінки вибирають імпресіонізм й абстракціонізм, оскільки в цих жанрах головним є реальна внутрішня картина світу особистості. Вибирати картини жанру «бароко» можуть люди різного рівня розвитку самооцінки.

Висновки з проведеного дослідження.

Аналіз теоретико-методологічних робіт дав змогу визначити основні підходи до проблеми самооцінки особистості та сприйняття мистецтва:

- особистісний підхід (розглядає самооцінку як найважливіший компонент самосвідомості особистості, а процес сприйняття мистецтва – як пізнання духовної субстанції, що безпосередньо сприймається людиною на рівні самосвідомості);

- структурно-цілісний підхід, за якого самооцінку розглядають як один із компонентів цілісної структури особистості й одночасно як складне системне за своєю природою утворення, а сприйняття мистецтва вважають комплексним психічним феноменом, що являє собою складну структуру, в якій взаємодіють результати перцептивних й інтелектуальних, репродуктивних і творчих актів;

- діяльнісний підхід (передбачає розгляд самооцінки як чинника, що впливає на якість результатів діяльності особистості, тоді як сприйняття мистецтва впливає на усвідомлення власного життєвого досвіду та власної діяльності);

- динамічний підхід (використовується для розгляду самооцінки в процесі вікових змін індивіда у взаємозв'язку зі становленням особистості, а сприйняття мистецтва – в процесі багатовікового розвитку, де людство «здійснює експеримент з пізнання самого себе»);

- психопатологічний підхід (самооцінка розглядається як показник психічного здоров'я людини як особистості, тому навіть за наявності великої схожості ми завжди відрізняємо мистецтво хворого від твору художника-сюрреаліста);

- функціональний підхід передбачає розгляд самооцінки як однієї з основних функцій особистості, тому сприйняття мистецтва – це

процес формування правильного розуміння прекрасного в мистецтві й суспільстві.

Завдяки використанню методу кореляційного аналізу Пірсона було встановлено зворотний кореляційний зв'язок між середнім рівнем розвитку самооцінки й вибором у живописі жанру відродження (на рівні $p < 0,05$), а також класичного жанру (на рівні $p < 0,01$). Своєю чергою було встановлено, що між рівнем розвитку самооцінки й вибором у живописі жанру бароко зв'язок відсутній. Установлено значущий прямий кореляційний зв'язок між середнім рівнем розвитку самооцінки й вибором у живописі імпресіонізму (на рівні $p < 0,01$), а також абстракціонізму (на рівні $p < 0,05$). Слід зазначити, що встановлено зворотний кореляційний зв'язок між високим рівнем розвитку самооцінки й вибором у живописі жанру сюрреалізму (на рівні $p < 0,05$).

За методом кореляційного аналізу Пірсона було встановлено прямий кореляційний зв'язок між шкалою «Здоров'я» та вибором у живописі жанру відродження (на рівні $p < 0,05$). Отримані дані свідчать про наявність зворотного кореляційного зв'язку між шкалою «Здоров'я» 1 вибором у живописі класичного жанру (на рівні $p < 0,05$), а також було встановлено прямий кореляційний зв'язок між шкалою «Здоров'я» й вибором у живописі жанру абстракціонізму (на рівні $p < 0,05$). Варто зазначити, що виявлено зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «Впевненість» й вибором у живописі жанру відродження (на рівні $p < 0,05$). Установлено, що є прямий кореляційний зв'язок між шкалою «Вміння» й вибором у живописі жанру бароко (на рівні $p < 0,05$) і також є зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «Вміння» й вибором у живописі жанру імпресіонізм (на рівні $p < 0,05$). Необхідно зазначити, що встановлено прямий кореляційний зв'язок між шкалою «Зовнішність» й вибором у живописі класичного жанру (на рівні $p < 0,01$), а також зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «Зовнішність» і вибором у живописі абстракціонізму (на рівні $p < 0,01$). Виявлено зворотний кореляційний зв'язок між шкалою «Розумові здібності» й вибором у живописі жанру імпресіонізму (на рівні $p < 0,05$). Було встановлено, що на вибір у живописі жанру сюрреалізму не впливає те, як оцінюють респонденти своє здоров'я, розумові здібності, характер, уміння, зовнішні дані, авторитет серед однолітків і загальну впевненість у собі.

Таким чином, за результатами дослідження особливостей рівня самооцінки та її впливу на вибір жанрів живопису можна зробити висновки, що рівень самооцінки відіграє велику роль у процесі формування культури особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антеро Д.К.С. Роль самооценки в составе интеллектуального потенциала : автореферат дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Санкт-Петербург, 1995. 15 с.
2. Базеян Г.А. О психологических особенностях художественного сознания. *Вопросы психологии*. 2001. № 4. С. 81–90.
3. Белобрыкина О.А. Психологические условия и факторы развития самооценки личности на ранних этапах онтогенеза: автореферат дис. ... канд. психол. наук. Новосибирск, 2000. 22 с.
4. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. Москва : Прогресс, 1986. 425с.
5. Вачнадзе Э.А. Некоторые особенности рисунка душевнобольных. Тбилиси : Мецниереба, 1972. 62 с.
6. Ермолаева-Томина Л.Б. Психология художественного творчества. Москва : Академический Проект, 2003. 304 с.
7. Иванова О.І. Виховні можливості художньої культури та мистецтва у духовному розвитку особистості студентів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Вип. 3 (44). Луганськ : Вид-во Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля, 2011. С. 44–53.
8. Кудрявцев В.Т., Слободчиков В.И., Школяр Л.В. Культуросообразное образование: концептуальные основания. *Известия российской академии образования*. 2001. № 4. С. 4–46.
9. Культурологія: українська та зарубіжна культура : навчальний посібник /за ред. М.М. Заковича. Київ : Знання, 2009. 589 с.
10. Лобова А.Ф. Теория и практика формирования у детей эстетического отношения к человеку : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Москва, 2001. 34 с.
11. Маслова Е.А. Психологическая природа самооценки, место самооценки в структуре самосознания личности. URL: http://www.uroki.ru/met_rus/k_psihologiya/k_psiholichnost/samoocenka.htm (дата звернення 14.05.20).
12. Нагибина Н.Л., Артемцева Н.Г., Грекова Т. Н. Психология искусства: типологический подход. Москва : Моск. гуманит. ун-т, 2005. 240 с.
13. Фрейд З. Психология бессознательного Москва : Просвещение, 1990. 448 с.